

Baba Ylyas Türkmen

Category: Kitapcy,Taryhy şahslar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Baba Ylyas Türkmen BABA ILYAS KIMDIR?

Türkiye tarihinin ilk ihtilalcisi 'Baba İlyas'

Baba İlyas 1239 tarihinde Türkiye Selçuklu Devleti'ne karşı gerçekleştirilen Babai İsyanının lideri idi. Baba İlyas bu girişiminin bedelini hayatı ile ödedi. Ama onun kişiliği, kimliği ve bu isyanın niteliği üzerinde ki tartışmalar hiç sona ermedi.

Baba İlyas Kimdir?

Baba İlyas Moğol istilasından kaçarak Anadolu'ya sığınan Türkmen babalarından birisidir. Asıl ismi Ebü'l-Baka Şeyh Baba İlyas b. Ali el-Horasani'dir. Onun isyandan önceki hayatı hakkında fazla bir bilgi yoktur ve en önemli bilgileri torunu Elvan Çelebi vermektedir.

Baba İlyas Dede Garkın adlı başka bir şeyhin halifesi olarak Anadolu'ya gelmiş ve bugün Amasya'ya 15 km mesafede bulunan İlyas köyüne (o zaman ki ismi Çat) yerleşmiştir. İlk başlarda münzevi bir hayat yaşamış geçimini sağlamak için çobanlık yapmıştır. Kısa sürede halkın saygı ve sevgisini kazanmış ünü gittikçe yayılmıştır. Araştırmacıların Vefai tarikatı şeyhlerinden olduğu konusunda ittifak ettikleri Baba İlyas, aynı köyde daha sonra açtığı zaviye ile mürit toplamaya başlamış ve insanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır.

Baba İlyas gibi, baba, ata, dede, abdal gibi ünvanlar ile nam salan bu Türkmen dervişleri, konar-göçer Türkmenleri İslam dairesi içerisinde tutmaya çalışıyorlardı. Konar-göçerler yerleşik hayatın sağladığı kitap ve medreseden uzak oldukları için her türlü telkine açıktılar. Geleneksel yaşantıları nedeniyle de yerleşikler tarafından aşağılanıyorlardı. İlk olarak Hoca Ahmet Yesevi bu tehlikeyi sezmiş, ilahi aşkı,

Allah ve peygamber sevgisini esas alarak geleneksel yapılarını hedef almadan onları İslamiyete adapte etmeye çalışmıştır. Onun yetiştirdiği yüzlerce Türkmen dervişi ve onların öğrencileri Türklerin İslamlaşmasında büyük rol oynamışlardır. İşte bu geleneğin temsilcilerinden olan Baba İlyas mevcut yönetimle ters düşmüş, isyan hazırlığı içerisinde iken ya da isyan etmesinden endişelenilerek üzerine gönderilen Hacı Mübarizeddin Armağanşah komutasında ki orduya yenilmiş yaralı halde ele geçirilerek idam edilmiştir. Amasya kalesinden sallandırılan cesedi gece kaçırılarak İlyas Köyüne defnedilmiştir. Bugün Sarılık evliyası diye ziyaret edilen mezarda yatan kişidir. Günümüzde eski tarihi türbesi yıkılarak yerine yeni bir türbe yapılmıştır.

Baba İlyas kişilik olarak kaynaklarda üstün ahlaki özelliklere sahip bilgili, etkileyici, iyiliksever bir mürşit olarak anlatılmaktadır. Hüzünlü bir ruh hali vardır. Çok azla yetinir, alçak sesle konuşurdu. Görünüm olarak zayıf bir yapısı vardı. Kimseye el açmaz kendi geçimini çobanlıkla sağlardı.

Baba İlyas Alevi Değildi

Babai İsyanı dini nitelikli bir isyan değildi. Hatta bazı kesimlerin iddia ettiği gibi Alevilikle uzaktan yakından ilgisi yoktu ve Baba İlyas'da Alevi değildi. İşte bu iddiayı destekleyen deliller:

- Baba İlyas'ın oğullarından biri Ömer adını taşımaktadır. Önde gelen halifelerinden ikisi Osman ve Ebubekir ismini taşımaktadır. Bu durum Şii ve Alevi geleneğe kesinlikle aykırıdır.
- İsyan sırasında sünnilerin hedef alındığına dair en küçük bir iddia yoktur. Sünniler hedef alınmamış, sünni ilkeler eleştirilmemiştir.
- Dönemin sünni uleması tarafından herhangi bir şekilde hedef gösterilmemişlerdir. Haklarında fetva ya da risale türü herhangi bir yayın yapılmamıştır.
- Onun soyundan gelen ve tanınmış şahsiyetlerden ne Aşıkpaşa

ne de Elvan Çelebi'de Alevilikle ilgili herhangi bir iddia yer almaz.

İsyanın temel nedeni kötü yönetimden kaynaklanan konar-göçer Türkmenlerin içerisinde bulunduğu sosyal ve ekonomik sıkıntılardı. O dönemde Anadolu'da topraklar bir çeşit feodal anlayış içerisinde paylaşılmış konar- göçerlerin hareket alanı sınırlanmıştı. Üzerine birde yerleşik halk tarafından küçümsemiyor ve aşağılanıyorlardı. Baba İlyas bu durumda onlara sahip çıkmış ve sorunlarını dile getirmiştir.

Müritleri tarafından Baba Resul olarak anılmış olmasına rağmen kendisi peygamberlik iddiasında bulunmamıştır. Onun mevcut yönetime karşı eleştirileri incelenecek olursa böyle bir iddiasının olmadığı açıkça görülecektir. Prof.Dr. A.Yaşar Ocak bu eleştirileri Şöyle toplar:

- Yöneticilerin içki ve sefahat alemlerine dalması,
- Yöneticilerin Peygamber ve Dört Halifenin yolunu terk etmeleri,
- İnsanlara zulüm ve eziyet etmeleri.

Büyük bir ihtimal ile onun müritleri ona duydukları sevgiden ya da onun peygamber yolundan ayrılmayan bir kişi olarak değerlendirilmesinden dolayı haddi aşan bu ifadeyi kullanmış olmalıdırlar. O öldürüldükten sonra isyanı devam ettiren kökeni hakkında kaynaklarda değişik iddiaların gündeme getirildiği Baba İshak'ın döneminde de bu deyim kullanılmış olabilir.

İsmail ÇAL / Dünya Bülteni.

Kaynak:

1. Babailer İsyanı, Prof.Dr.Ahmet Yaşar Ocak, Dergah yay. 2014
2. Hoca Ahmet Yesevi'ye Armağan Nedeniyle, Yrd.Doç. Dr.İsmail Doğan, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/498/5912.pdf>
- 3.Kolonizatör Türk Dervişleri, Prof.Dr.Ömer Lütfi Barkan, Ocak yay.
4. Amasya Yöresi Örneğinde Alevi Bektaşî Kültüründe İnanç Merkezleri, Doç. Dr. Harun Yıldız, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt4/sayil6_pdf/yildiz_haru

n.pdf Taryhy şahslar